

deklamovanjem razvija estetična vzmožnost, — potem leži gotovo v vsem tem precejšnja vzgojujoča sila, ki čaka le pravega mojstra, da jo oživi in na dan spravi.

Ta lepi plod jezikovnega pouka pa bi pohabili, ako bi se n. pr. pri gramatičnem delu predolgo mudili. Tako tudi, ako bi hoteli materini jezik poučevati bolj s pravili nego z vzgledi, ako se spuščamo pri slovniških podatkih preveč v posameznosti ali če celó pesmi slovniško obravnavamo. Prav tako je škodljivo, ako vsako še tako lahko berilce razkladamo na dolgo in široko, lastne opazke dodajemo ter tako otroke spravimo ob blagodejno, srce ogrevajoče čitanje. Samo ob sebi pa se umeva, da otrokom ne bomo podajali ničesa, česar ne razumejo; pač pa moramo berilno tvarino tako razobložiti, da mu brez nobene težave preide v duševno lastnino. Pri tem pa imejmo vedno kot sveto evangelje na umu, da ni treba vseh beril iz otrokove knjige tako nadrobno razlagati, da bi se ne dalo ničesa več iz njih žeti. Zoper to pravilo se le še prečesto pregrešava, zato pa se najde tako malo duševnega dobička. Kaj pomaga otroku, ako vé in zna berilce še tako umetno razložiti, ako vé kakemu izrazu vse sinonimne pomena, ako pa mu ostane pri tem srce prazno, nedelavno, ako se briga le za vnanjo obliko, o vsebini pa nima pojma. Zato tudi vidimo, da se do konca leta zato tako malo beril prebere, ker učitelj misli, da mora pri vsakem berilnem sestavku prodajati svojo modrost na vse mogoče načine. Posledica temu je, da se berilce otrokom popolnem zameri, in da ga le še prisiljeni pogledajo. Večkrat bi že zadostovalo, da se kak odstavek samo prebere, kajti že iz načina, kako se bere, more se razznati, so li otroci razumeli in občutili berilo, ali ne.

Najbolj bode jezikovni pouk deloval vzgojno, ako dovedemo otroke do zasebnega čitanja najboljših pisateljev. Kdor najde že v svoji mladosti okus na klasičnih rečeh, temu bode tudi še pozneje zoprno vse podlo in nizko v zabavi in literaturi. Lepo in vzvišeno, kar smo se učili n. pr. v klasičnih spevih umevati, ceniti in ljubiti, vzpodbuja nas za vso bodočnost, da ohranimo teženje in hrepenenje po enakem v življenji in v čitanji.

Fr. Gabršek.

Zgodovina pedagogije.

(Dalje.)

Ko je grška izobraženost v Rim predirala, nastala je prememba tudi pri vzgoji Rimljanov. Grški učitelji so zelo dohajali v Rim, in vsaki odličnej hotel je imeti na svojem domu grškega pedagoga in učitelja filozofije. Učenje grškega jezika naklonilo je Rimljane, da so začeli tudi svoj jezik znanstveno obdelovati. Tako je nastala višja vrsta šol: „gramatika“ ali „literata“. V take šole so prihajali dečki iz nižjih šol, pri priliki v dvanajstem letu. V njih se je učila gramatika in literatura, kasneje tudi filozofija in matematika. Čitali so se in tolmačili grški in latinski pesniški in prozaični pisatelji, osobito govorniki. Mnogo se je učilo iz glave, da se je s tem uril spomin.

S 16. letom zamenjal je deček svojo deško obleko (toga praetexta) z možko obleko (toga virilis) ter izstopil iz šole gramatike, da se je pripravil za svoj bodoči poklic. Navadno je šel kakor mladenič k znamenitemu možu one stroke, kateri se je namenil posvetiti; pri njem se je torej uril v vsem, kar mu je bilo potrebno. Kasneje v dobi republike so bile osnovane še govorniške ali retorske šole. V njih se je mladina vadila sestavljati govore in jih lepo govoriti, a učila se je tudi filozofije kot najznamenitnejše pomožne znanosti retorike. Po vrh tega je hodila tudi v forum, kjer je čula znamenite govornike, katere je posnemala. V dobi cesarstva so se šole zelo pomnožile. Pouk v

šolah „gramatika“ razširil se je kakor pri Grkih na znanih sedem svobodnih umetnosti, od katerih se je ipak največ cenila in gojila retorika. Naposled nastale so še tako zvane cesarske šole, neka vrsta današnjih vseučilišč. Učitelje teh šol, kateri so se zvali „professores“, imenovali in plačevali so cesarji. Učilo se je pa v njih vse to, kar je bilo potrebno za javno službo, torej vaje sedem svobodnih umetnosti tudi filozofija in pravoslovje. Rimski dečki so imeli robove, ki so jih povsodi spremljali. Takovi robovi so se zvali „custosi“, pa tudi „pedagogi“. Oni so večkrat deco poučevali v prvih početkih znanosti. Bogatejši dečki imeli so včasih celo vojsko spremljevalcev, pa tudi takih, ki so za njim nosili potrebne stvari v šolo.

Zdaj pa še spregovorimo besedo o pedagogijskih načelih najznamenitejših rimskih učenjakov, ki so pisali o vzgoji, in ti so: Cicero, Seneka in Kvintilijan.

Cicero je živel v prvem stoletju pred Kristom. Svoje nazore razvil je v raznih filozofskih in retoriških spisih. Vzgojo je jako cenil trdivši, da se z nijedno rečjo ne more državi toliko koristiti, kakor s poučevanjem in vzgojevanjem mladine. Vsak plemenito vzgojen človek se hvaležno spominja ne samo svojih učiteljev, ampak tudi onega nemega mesta, kjer se je hranil z duševno hrano. Z vzgojo se imajo dopolniti vse naravne sposobnosti, osobito sposobnosti duha, s katerimi človek nadkriljuje vse ostale stvari. Prirodnega naklona dece k igri ni treba uničevati, nego ga samo nadzorovati. Posebno je treba paziti na okolico otroško, na to, kar vsaki dan dete čuje, s kom se družijo, in kako oče, mati in vzgojitelj ž njim govoré. Spomin se mora dobro vežbati. Treba je pospeševati težnjo po časti in slavi. Za razvitek moralnega življenja je največje znamenitosti religija. Učitelj naj bode blag, ali ob enem strog in pravičen. V srditosti se ne sme kaznjevati. Ozirati se je treba na posebno naravo vzgojenca, zlasti kadar se mu izbira poklic. Učiti je treba one umetnosti, s katerimi se državi največ koristiti more. Govorništvu je sklep vsake vzgoje in vsakega pouka. Za govorništvu je treba ne samo prirojenega darú, marveč tudi temeljitega navoda, posebno je treba dobro prebaviti po vest, filozofijo in pravoslovje. Prirodnih znanosti in matematike Cicero ni posebno cenil, a grško gimnastiko je iz нравstvenih obziró celó obsodil.

Seneka je živel v prvem stoletju po Kristu. Bil je vzgojitelj cesarja Nerona, kateri ga je kasneje na smrt obsodil iz same sumnje, da je sodeloval pri neki zaroti. Ni pisal posebej o vzgoji, a zapustil je o njej lepa načela. Učil je, da je človeško srce od narave uporno in naklonjeno onemu, kar je pogubno in zabranjeno. Po razumni vzgoji se morejo pa tudi napačne naravne lastnosti popraviti. Vrhunec vsake izobrazbe mu je bila krepost, kajti ona je največja dobrotá človeku. Navada pripelje človeka v krepost ali zlobnost. Dobri vzgledi veljajo torej več, nego dobra pravila. Pokorščina je prva otrokova dolžnost. Ukazi naj so lahko izpeljivi, a izvršiti se morajo brezpogojno. Vzgojitelj mora biti prijazne in človeške narave. On naj kaznuje, da pomote popravlja, a ne, da se maščuje. Treba se ozirati na osebnosti in se po njih ravnati. Ni treba učiti za šolo, ampak za življenje. Največ veljajo prirodne znanosti, ker nas spoznavajo z božanstvom. Pesništvo in muzika blažita srce. Gimnastiške vaje so koristne, ako niso pretežke; škodujejo pa, ako se ž njimi borilci vzgojajo. Učeč druge učimo tudi sebe, ker s tem pojme bistrimo in popolnujemo.

Kvintilijan je bil profesor govorništvu v Rimu v drugi polovici prvega stoletja po Kristu. V glasovitem svojem delu „navod k govorništvu“ razvil je svoje misli tudi o vzgoji. On želi, da se duševna vzgoja začénja prav zgodaj v mladosti, a ne še le v sedmem letu. Péstunje naj bodo moralne in naj govoré čisti jezik. Paziti je tudi na to, da tovariši v igri ne pokvarijo dece z govorom ali vedénjem. Za najnižji nauk je treba izbrati najgibčnejše učitelje. Osebné lastnosti učenca je treba poznati. Za rana

je treba s pohvalami in nagradami v mladeži vzbujati častoljubje. Deco je treba sicer ostro držati, a pri tem oprezno postopati. Telesna kazen naj se nikakor ne rabi; to je robsko in žalivo sredstvo. Privatna vzgoja ni boljša od šolske. Druženje z množico otrok more res škodovati otroški moralnosti, a tudi v domači hiši je dosta nevarnosti, in osamelost ne pospešuje npravnosti. Kar se pa naukov tiče, to vsekako pripada prednost šoli, kjer se mladež poganja, kdo bode bolje napredoval. Domá se uči otrok samo to, kar se ž njim govori, a v šoli tudi, kar se z drugimi govori. Pri pouku v čitanji naj se otroku pové ne le samo imé, ampak tudi oblika črke in da se bolje prikupi, dajejo naj se jim tudi črke iz slonove kosti za igranje. Pri gramatiki naj se čitajo razna uzorna dela in urijo naj učenci v sestavkih. Predno pride deček v govorniško šolo, naj se seznaní s tako zvanimi enciklopediskimi znanostimi. Govorniku je muzika velike koristi radi modulacije glasú. Z aritmetiko in geometrijo ostrí se um in logiško mišljenje. Tudi gimnastika je koristna, ker pospešuje gibčnost in utrjenost telesa. S tem, da se učenec uči več predmetov, razstrese se in tudi ne otrpne mladostni duh; marveč se privadi na premembo, ki je neke vrste odpočitek ter oživljuje in okrepuje duha. (Dalje prih.)

Knjiga Slovenska

v
XIX. veku.

t) Deutsch-slovenisches Taschen-Wörterbuch für Schule und Haus. Von Anton Janežič. Professor an der k. k. Oberrealschule. Zweite, umgearbeitete und vermehrte Auflage. Klagenfurt 1867. 16. 923. E. Liegel — J. Blasnik. — O tem delu pravi Janežič (Glasnik 1866 str. 349) na pr.: „V nekoliko dneh izide, ves predelan in pomnožen, moj nemško-slovenski žepni slovar v drugi prav ročni izdavi. Več let sem skrbno nabiral za-nj gradivo med narodom in po knjigah, in to mi je tako naraslo pod rokami, da bo štela sedanja izdava celo 57 drobno — v dveh razdelkih na vsaki strani — tiskanih pol . . . Vedno popraševanje po prvi jako pomankljivi izdavi, ki je že 3—4 leta popolnoma razprodana, me je prepričalo, da je nam lahkorbnega slovarja, sosebno šolski mladini in uradnikom, živa potreba . . . Za podlago pri izdavi mi je služil bogati nemško-češki slovar F. Šumavskega v J. Rankovi izdavi; hvaležno sem pa porabil tudi naš obširni nemško-slovenski besednjak v Cigaletovi sestavi. Da bi bil povsod pravo zadel, tega se pri tako obširnem delu ne drznem reči, blagovoljno naj se popravi, če se najde tu pa tam kaka pomota; tudi nisem te prevzetne misli, da bi bil že vse bogastvo našega besedišča pobral in porabil; to pa lahko rečem s polno svestjô, da bo našel v njem bralec marsiktero novo drobtino, ki smo je doslé zastonj iskali po slovarjih. Namenjeno je pričujoče delo sosebno slovenski mladini za šolsko rabo; prepričan sem si vendar, da bode dobro služilo tudi čast. duhovščini in gospodom uradnikom kot zanesljiv svetnik v njihovem službovanji (Cf. Vorwort)“.

u) Cvetnik slovenske slovesnosti. Berilo za više gimnazije in realke. Stavil Anton Janežič, c. kr. profesor na viši realki. V Celovcu 1868. 8. str. 380. Zal. E. Liegel, knjigar. — „Namenjena je ta knjiga — bogata nabira najlepših slovsstvenih književnih izdelkov slovenskih v vezanej in nevezanej besedi od Vodnika do naj-novejših časov — sosebno odraslej slovenskej mladini v koristao dušno zabavo, pa jo bode gotovo z veseljem prebiral tudi vsak drugi prijatelj naše lepoznsanske književnosti. V vvodu obsega kratek poduk o pesmarstvu in o najnavadnih pesniških izdelkih (str.